Tradiţii discursive în discursul parlamentar românesc

Adriana Maria ROBU
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
adriana_robu@yahoo.com

Abstract: Starting from the distinction made by Eugeniu Coşeriu [2002] between the universals of language (*semanticity*, *alterity*, *creativity*, *materiality* and *istoricity*), we will refer to the concept of istoricity so as to point out some elements which distinguish the Romanian parliamentary discourse. In this analysis the concept of *discourse tradition* becomes a very useful instrument if we consider the types of historicity as they were classified by Johannes Kabatek [2016]. We will analyse the specific of the parliamentary discourse concerning its belonging to a functional style, but also with reference to the rhetorical genre and structure, all of them showing that it builds up a *discourse tradition*.
Keywords: *parliamentary discourse, historicity, discourse traditions, universals of language.*

1. Universaliile limbajului

Istoricitatea reprezintă una dintre universaliile limbajului stabilite de către Eugeniu Coşeriu în sfera lingvisticii integrale. E. Coşeriu vorbeşte despre existenţa unui număr de cinci universalii ale limbajului: *semanticitate*, *creativitate*, *alteritate*, *materialitate*, *istoricitate*, cu referire la faptul că: „limbajul semnifică", „limbajul este activitate creatoare", „limbajul este pentru alţii", „limbajul se prezintă în lume ca fapt fizic", „limbajul se realizează totdeauna în forme determinate istoric". Totodată, consideră lingvistul, aceste universalii pot fi reduse la trei, deoarece materialitatea poate fi justificată prin *semanticitate* şi *alteritate*, iar *istoricitatea* prin *creativitate* şi *alteritate* [Coşeriu, 2002: 27]. *Semanticitatea* are în vedere accepţia aristotelică a *logosului semantic* (expresie dotată cu semnificaţie), în virtutea căruia limbajul înseamnă (denumeşte) ceva anume, înainte de a căpăta determinări ulterioare de tipul *logosului apofantic*, al *logosului pragmatic* sau *poetic*. Această funcţie semnificativă este înţeleasă ca *enérgeia*, altfel spus, ca activitate creatoare, întrucât limbajul este în primul rând *creaţie* de semnificate.

La nivelul limbii concrete, dimensiunea creatoare a limbajului se manifestă prin varietatea lingvistică nelimitată pe care individul o utilizează în funcţie de competenţa sa expresivă. Cât priveşte *alteritatea*, prin aceasta se înţelege acea calitate a limbajului „de a fi cu alţii" (ca manifestare primară a socialului), dar şi faptul că acesta îi aparţine comunităţii care deţine o identitate şi o tradiţie comună conferită prin limbaj. Însăşi obiectivitatea limbajului este fundamentată pe intersubiectivitate, în sensul că prin comunicarea cu ceilalţi, se conturează referinţa obiectivă [Coşeriu, 1996: 51-52]. Faptul că Eugeniu Coşeriu justifică *istoricitatea* prin *creativitate* şi *alteritate*, ne-a determinat să ne punem întrebarea: În ce măsură elementele de *tradiţie discursivă* din discursul parlamentar, prin care se manifestă istoricitatea limbajului, susţin creativitatea vorbitorului şi capacitatea lui de a se raporta la alteritate? La

BDD-A30207 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:39 UTC)

această întrebare vom încerca să răspundem în continuare, având ca punct de reper în analiza noastră discursul parlamentar românesc din secolul al XIX-lea.

2. Tipuri de competenţe şi tradiţiile discursive

2.1. Pentru o bună înţelegere a conceptului de *tradiţie discursivă* vom recurge la distincţia tripartită pe care a făcut-o Eugeniu Coşeriu cu privire la nivelurile limbajului, identificând trei niveluri, şi anume: universal, istoric şi individual, caracterizate de trei competenţe specifice (elocuţională, idiomatică şi expresivă), cărora le corespund trei conţinuturi lingvistice (desemnare, semnificaţie şi sens). *Nivelul universal* este cel comun tuturor fiinţelor umane, căruia i se asociază caracteristicile generale ale vorbirii, şi anume comunicarea prin semne lingvistice care desemnează realitatea. Al doilea nivel este cel al *limbilor particulare*, văzute ca sisteme de semnificaţii, iar *nivelul individual* dă seama de actualizarea limbilor prin texte şi discursuri concrete.

În ceea ce priveşte *competenţa* idiomatică, aceasta îşi subsumează trei tipuri de competenţe sau de cunoaştere, şi anume: *cunoaşterea idiomatică extralingvistică*, *cunoaşterea idiomatică „textuală"* şi *cunoaşterea „limbii" în sens strict* [Coşeriu, 1991: 259].

Tipuri de competenţe şi norme după E. Coşeriu

<table>
<tr><th>Niveluri ale limbajului</th><th colspan="2">Tipuri de competenţe</th><th>Tipuri de norme</th></tr>
<tr><td>universal</td><td colspan="2">competenţa elocuţională</td><td>norme de congruenţă</td></tr>
<tr><td rowspan="3">istoric</td><td rowspan="3">competenţa idiomatică</td><td>cunoaşterea idiomatică extralingvistică</td><td rowspan="3">norme de corectitudine</td></tr>
<tr><td>cunoaşterea idiomatică „textuală"</td></tr>
<tr><td>cunoaşterea „limbii" în sens strict</td></tr>
<tr><td>individual</td><td colspan="2">competenţa expresivă</td><td>norme de adecvare:
convenabilul
oportunul
potrivirea</td></tr>
</table>

2.2. În funcţie de aceste competenţe, Coşeriu identifică anumite norme, iar legătura dintre tipurile de competenţe lingvistice explică şi modalitatea de folosire a anumitor structuri şi tehnici lingvistico-pragmatice în cadrul discursului. Aceste norme corespund, în esenţa lor, după cum afirmă Coşeriu, celor două universalii determinante ale limbajului, anume *creativităţii* limbajului, înţelegând aici că limbajul este activitate creatoare a spiritului, dar şi *alterităţii* limbajului, ca formă aşa-zis politico-socială a limbajului.

Întorcându-ne la *istoricitatea* limbajului, care se justifică, după cum afirmă Coşeriu, prin *creativitate* şi *alteritate*, dorim să subliniem că identificarea elementelor ce ţin de istoricitate, creativitate sau alteritate se face pe baza textelor concrete, pornind de la nivelul *individual* al textului şi discursului, care înglobează şi celelalte două palanuri, *universal* şi *idiomatic*. Astfel, delimitarea planurilor limbajului devine un instrument util în înţelegerea faptelor, fără a presupune separarea lor exclusivă în cadrul analizelor.

2.3. Concepul de *tradiţie discursivă*, ca formă de înţelegere a istoricităţii limbajului, ia naştere în cadrul lingvisticii germane, în anii '80, în lucrarea lui Peter Koch, *Norm und Sprache* [1988: 341-342], pe linia teoriei dezvoltate de Brigitte Schlieben-Lange [1983] în studii de pragmatică istorică, având la bază teoria lui Coşeriu asupra limbajului. Mai târziu P. Koch şi W. Oesterreicher [1997] vor defini conceptul de TD prin dublarea nivelului

BDD-A30207 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:39 UTC)

istoric evidenţiind existenţa a doi factori, şi anume limba ca sistem gramatical şi lexical, pe de o parte şi *tradiţiile discursive*, pe de altă parte, distincţie pe care o va prelua ulterior şi Johannes Kabatek [2005, 2015] în teoria sa asupra problemei.

J. Kabatek [2015: 114-115] vorbeşte despre existenţa a trei tipuri de istoricitate: *prima istoricitate (primară)*, cea a sistemului lingvistic ca sistem de posibilităţi, ca tehnică liberă a vorbirii; *a doua istoricitate*, a tradiţiei, „a repetiţiei textelor, formelor sau conţinuturilor, în care limbajul este un semn repetat, neeliberat de originea sa, ci purtător de legături şi ancore care indică trecuturi concrete"; *cea de-a treia istoricitate*, istoricitatea evenimentelor unice, corespunzând textului ca individ. În cazul celei de-a treia istoricităţi (care serveşte în sintaxa istorică la exemplificarea celei dintâi), vorbim despre caracteristici individuale ale textelor pe care lingviştii le analizează pentu a identifica reprezentativitatea unui text pentru o anumită epocă. Cât priveşte a doua istoricitate, aceasta are în vedere TD, care nu sunt tehnici, ci fenomene de tradiţie, prin care un produs A' este creat analog produsului A, ce rezultă dintr-un principiu definitoriu al repetării [Kabatek, 2015: 145]. Mai mult, conceptul de *tradiţie* pare să trimită la o privire diacronică, îndepărtată, întrucât orice vorbire actuală ţine nu numai de o limbă particulară, ci şi de tradiţiile discursive, iar ca urmare, aceasta este dublu diacronică [Kabatek, 2015: 146].[1]

TD însumează şi alte caracteristici care fac posibilă încadrarea mai multor forme de repetiţie sub umbrela acestui concept, pornind de la cuvinte şi ajungând până la texte foarte ample şi chiar genuri textuale. De exemplu, o formulă orală de adresare precum „Cum îţi merge?" reprezintă o tradiţie discursivă, dar şi genurile, precum discursul parlamentar sau discursul juridic constituie tot tradiţii discursive, pentru că a vorbi în cadrul acestor genuri presupune existenţa unei tradiţii. Mai mult, şi în interiorul genului discursiv pot fi identificate forme de tradiţii discursive, cum ar fi elemente de limbaj care fac posibilă identificarea vorbitorilor cu un anumit grup. Tot cu referire la tradiţiile discursive parlamentare, diferite structuri gramaticale sau expresii devin mărci identitare pentru o formaţiune politică sau chiar pentru un demnitar, care, prin repetare, consacră anumite structuri ce devin tradiţii. De asemenea, în sfera TD se înscriu şi tradiţiile literare complexe, tipurile textuale, genurile şi speciile, precum şi fenomenele lingvistice legate de tradiţiile rostirii. Mai mult, susţin J. Kabatek et alii [2010], putem vorbi despre TD şi în absenţa repetiţiei textuale în situaţii pragmatice analoge, dar şi despre fenomenele de stratificare socială şi de grup corelate cu tradiţiile textuale, incluzând, totodată, politeţea, interferenţele sociale etc. Ca urmare, TD pot fi foarte bine analizate şi din perspectivă pragmatică sau sociolingvistică.

Aşadar, tradiţiile discursive cuprind atât elemente periferice, precum noţiuni explicite legate de anumite tradiţii textuale, cât şi structuri lexicale sau gramaticale. Tradiţiile discursive pot fi identificate în texte cu ajutorul unor cuvinte-cheie conţinute în text. Cuvintele corespund unor structuri gramaticale concrete, iar frecvenţa lor în texte trebuie corelată cu diferite tradiţii discursive. Kabatek et alii [2010] susţin că schimbarea punctului de vedere dinspre receptare/observare către producere presupune că vorbitorul va alege variante gramaticale în funcţie de tradiţiile textuale pe care vrea să le reprezinte. Totodată, frecvenţa

[1] Conform opiniei lui Kabatek, „trăsătura care defineşte tradiţiile discursive este relaţia dintre un anume moment istoric cu alt text anterior: o relaţie temporală prin intermediul *repetiţiei* a ceva. Acest „ceva" poate fi repetiţia întregului text, ca în cazul formulei „bună ziua", dar poate fi şi numai repetiţia parţială sau chiar absenţa totală a repetării concrete şi numai repetiţia unei forme textuale, ca de exemplu, în cazul a două sonete, legate printr-o tradiţie formală, chiar dacă nu conţin nici un element concret comun" [Kabatek, 2015: 152].

BDD-A30207 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:39 UTC)

relativă şi distribuirea elementelor de-a lungul textului vor fi considerate drept *indicatori gramaticali* ai tradiţiilor discursive, însoţiţi de alţi indicatori lexicali, formule tipice etc.

3. Elemente de tradiţie discursivă în discursul parlamentar

Dacă avem în vedere discursul parlamentar, ca tip de discurs cu eficacitate practică, o primă etapă în observarea elementelor de *tradiţie discursivă* specifică acestuia priveşte încadrarea discursului parlamentar într-un stil funcţional, într-un gen retoric, dar şi observarea structurii retorice a acestuia. Totodată, anumite elemente lexicale sau structuri sintactice care se repetă, se înscriu sub semnul *tradiţiilor discursive*. Dacă ne referim la nivelul figurat şi capacitatea de inovare a vorbitorului prin limbaj, vorbim despre *creativitate*, ca fapt ce ţine de *competenţa expresivă*. Vom analiza în continuare câteva trăsături referitoare la specificul discursului parlamentar, prin raportare la concepul de *tradiţie discursivă*.

3.1. Specificul discursului parlamentar, din perspectiva tipurilor de logos de la Aristotel, este orientat de trăsăturile *logosului pragmatic*, datorită finalităţii practice a eficacităţii pe care o urmăreşte acesta. Totuşi, nici trăsăturile *logosului apofantic* nu-i lipsesc sau nu ar trebui să-i lipsească, după cum nici cele ale *logosului poetic* nu-i sunt străine, după cum vom vedea mai jos, când vom vorbi despre creativitate. Dar oare acestea două din urmă nu sunt doar instrumente utilizate în susţinerea aspectului pragmatic al discursului?

Cât priveşte raportarea la un stil funcţional a discursului parlamentar, o clasificare extrem de utilă a stilurilor găsim la Stelian Dumistrăcel [2006]. Pornind de la corespondenţa „funcţii" (Karl Bühler) – „uzuri" (Aristotel), profesorul ieşean susţine existenţa a trei stiluri: stilul beletristic, stilul tehnico-ştiinţific şi stilul comunicării publice şi private literare. În clasificarea lingvistului ieşean, în cadrul celui de-al treilea stil este menţionat „limbajul organizaţiilor politice", ca subtip al „discursului autorităţii instituţionalizate". Aici se încadrează discursul parlamentar, orientat fiind de funcţia apelativă, întrucât are în vedere centrarea asupra receptorului, spre a-l convinge şi determina să acţioneze. În plus, limbajul discursului parlamentar este caracterizat, de regulă, de sobrietate, corectitudine gramaticală, remarcându-se adesea deschiderea spre diverse registre stilistice, de la cel standard, şi neologic, până la forme discursive colocviale şi chiar argotice.[2] Tipurile care se încadrează în acest gen discursiv sunt discursurile, interpelările, declaraţiile, amendamentele rostite în cadrul şedinţelor parlamentare.

3.2 Clasificarea genurilor retoricii la Aristotel cuprinde trei tipuri: *genul demonstrativ*, *genul deliberativ* şi *genul judiciar* [Aristotel, 2011: 6-7]. Mai întâi, *genul epidictic/demonstrativ* pune în scenă un orator al cărui discurs comemorativ are rolul de a elogia (sau blama) evenimente, personalităţi, având deja adeziunea auditoriului. Mijloacele folosite sunt naraţiunea şi amplificarea, cu ajutorul unor strategii de tip inductiv şi deductiv. În cadrul *genului deliberativ* oratorul, arătând ceea ce este util sau vătămător, face apel la metode precum exemplul sau inducţia, pentru a consilia membrii unei adunări în vederea luării unei decizii viitoare, care priveşte fericirea. Prin discursul parlamentar emiţătorul aduce argumente menite să convingă auditoriul că ideea susţinută contribuie la rezolvarea unei probleme de natură socială, economică, legală etc. Trăsăturile distinctive ale *genului judiciar* au în vedere tipul de orator în calitate de avocat al apărării sau al acuzării, care urmăreşte să-şi convingă auditoriul/judecătorii, printr-o pledoarie cu privire la valorile dreptului sau nedreptului. Tipul de discurs argumentativ al genului judiciar se bazează de regulă pe entimemă sau silogism, construite prin deducţie. Mai mult decât atât, vom spune că

[2] Un articol excelent despre folosirea argoului în discursul parlamentar românesc găsim la Ioan Milică [2013: 211-230].

BDD-A30207 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:39 UTC)

discursul parlamentar se încadrează în genul judiciar prin însuşi faptul că Parlamentul este instituţia care emite legi, iar textele parlamentare sunt în special de natură legislativă. Vom lua spre exemplificare câteva fragmente dintr-un discurs al lui Alexandru Lahovary:

> D-lor deputaţi, cum zice onor. nostru preşedinte, chestiunea personală asupra căreia voiam să vorbesc câteva cuvinte este foarte nouă, şi este din acele chestiuni care trebuie să rămână noi şi proaspete şi trebuie să se dezlege îndată, căci atunci când se aruncă acuzaţiuni ca acelea, care şi le-a permis d-l ministru [Nicolae Golescu], unui om, unui deputat care până acum n-a dat nimănui dreptul a bănui intenţiunile sale: când s-a pronunţat asemenea cuvinte după băncile ministeriale, trebuie în adevăr să rămână lucrul nou şi proaspăt, căci acel deputat nu trebuie să stea nici două momente sub acele acuzaţiuni [...].
>
> Dacă trăim să credem în moralitate, loialitate şi în jurăminte, este desigur la o vârstă mai puţin înaintată. „Sunt sceptic şi june" este o nenorocire a ţării noastre, căci în puţini ani am putut să văd atâtea lucruri, şi încercând şi oamenii, şi faptele, să am oricare scuze pentru acest scepticism ce mi-l atribuiţi. Dacă m-aş raporta cu puţini ani înapoi în istoria noastră, aş găsi şi explicaţiunea acestui prematur scepticism. Nu voi să zic mai multe cuvinte.
>
> V-aduceţi aminte de solemne cuvinte, v-aduceţi aminte de promisiuni jurate în ajunul unor evenimente mari şi a unor fapte ce trebuia să le dea eclatantă dezminţire. A! Cel puţin aceste ziduri îşi aduc aminte, căci ele poate au mai multă memorie decât oamenii.
>
> Dacă însă acum credeţi, d-le ministru, că am lăsat să se vadă oarecare bănuieli de neîncredere asupra intenţiunilor d-voastră faţă cu Constituţinea, nu e vina mea, căci de câteva zile vedem atâtea agitaţiuni, de câteva zile se zic atâtea şi parcă se pregătesc atâtea, astfel încât, noi, aceştia care suntem departe de la înaltele d-voastră consiliuri, noi, care deşi deputaţi, deşi în mijlocul politicii, totuşi nu suntem admişi a penetra adâncimile politicii profunde, ce urmaţi şi nu vedem lucrurile decât după ce s-au făcut, am putut un minut să cădem în scepticism, să avem neîncredere şi, nu zic încă odată, către acel care ţine în mâinile sale destinele României, dar zic către consilierii săi." [OPR II 2016: 21-22]

Prezenţa *genului demonstrativ* se remarcă aici în critica aprinsă a tânărului deputat Lahovary la adresa proaspăt instalatului ministru Nicolae Golescu, care, la rândul său, îl criticase pe deputat, numindu-l „sceptic şi june". În cuvântarea sa, Lahovary foloseşte evocarea, acumularea, citarea, ca modalităţi specifice genului demonstrativ. Caracteristicile *genului deliberativ* se regăsesc mai ales la nivelul ironiei utilizate de către vorbitor, ironia fiind într-o strategie prin care se câştigă cu uşurinţă adeziunea receptorului. Şi trăsăturile *genului judiciar* se observă în discursul lui Lahovary, în special prin exprimarea ideii de adevăr şi dreptate pe care o susţine, precum şi prin apelul la legea fundamentală a unui stat, *Constituţia*. Mai mult, discursul parlamentar se circumscrie genului judiciar şi prin faptul că în interiorul acestei instituţii se face legistica. Prin urmare, toate cele trei genuri retorice sunt specifice discursului parlamentar, mai vechi şi mai nou, întrucât am observat că aceste trăsături sunt prezente încă din secolul al XIX-lea, de la începutul parlamentarismului românesc, şi până în zilele noastre. În funcţie de natura textului şi a temei, pot să predomine caracteristicile unuia sau altuia dintre genuri a căror îmbinare duce, de cele mai multe ori, la o construcţie argumentativă eficientă şi chiar captivantă pentru receptor.

3.3. Vorbim în cadrul discursului parlamentar despre predilecţia pentru *diviziunile şi structura de tip retoric*. Un aspect care scoate în evidenţă valenţele retorice ale argumentării discursului parlamentar îl constituie prezenţa cele celor cinci operaţii sau diviziuni retorice: *inventio*, *dispositio*, *elocutio*, *memoria* şi *vox* [Coşeriu, 2007: 322]. *Inventio* (invenţia) se referă la stabilirea temei, a ideilor şi a argumentelor care vor fi aduse auditoriului. *Dispositio* vizează

BDD-A30207 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:39 UTC)

construirea argumentelor. *Elocutio* (elocinţa) este expresia lingvistică a conţinutului stabilit, operaţie care se află în strânsă legătură cu *memoria* (procedeele de învăţare pe de rost a textului) şi cu *vox* (vocea), adică modalitatea de rostire a textului.

La nivelul diviziunii, numite *dispositio*, se cuprind cele patru momente care constituie o structură retorică: *exordiul*, *naraţiunea*, *confirmaţia* şi *peroraţia* [Aristotel, 2011: 343-369]. Vom ilustra prezenţa acestor momente din cadrul unei structuri retorice cu ajutorul unor fragmente dintr-un discurs polemic rostit de către Ion C. Brătianu în 1875, la finalul guvernării lui Lascăr Catargiu. Ion C. Brătianu face o scurtă trecere în revistă a decăderii partidului conservator, evidenţiind modul în care conservatorii au falsificat alegerile prin modificarea listelor electorale, dar şi faptul că a fost arestat pe nedrept la ordinul lui Alexandru Lahovary, Ministrul Justiţiei în perioada 1973-1976:

> Iau cuvântul nu ca să provoc, nici ca să vă câştig, ci, cu micile mele puteri, să încerc a vă convinge. Prin urmare dacă în cuvântarea mea voi zice lucruri care pot să supere şi să lovească pe mulţi, să binevoiţi a fi răbdători până la sfârşit: să mă judecaţi în cunoştinţă de cauză, după întregul meu cuvânt [...].
>
> Onor d-l Strat[3] care a luat azi cuvântul şi care de obicei e aşa de moderat, de ce oare nu l-a luat şi în timpul verificării puterilor, tocmai fiindcă d-lui nu s-a aflat în ţară şi era cu totul străin de ceea ce s-a petrecut aici?
>
> Când asistam la scenele violente ce s-au pertecut în şedinţele trecute, îmi aminteam cei din urmă ani ai restauraţiunii în Francia şi-mi ziceam: «Oare aci este un guvern adus în furgoanele străine? Este aci un partid care voieşte să vină la timpurile veacurilor de mijloc?» La aceste întrebări mi-am zis: Nu! Am întrebat apoi: «Să fie oare ceea ce era în timpul domniei lui Ludovic Filip, la 1847, unde erau legitimişti, republicani care combăteau monarhia, unde erau chiar din partidul dinastic al regelui Ludovic Filip, care cereau întinderea legii electorale?» Şi am zis: Nu! M-am întrebat atunci şi mi-am zis încă: «Suntem noi în starea Camerei de la Pesta, compusă din mai multe naţionalităţi, ca să existe ură aşa mare între noi?» [...]
>
> Cum veniţi d-voastră în nişte chestiuni în care nu poate fi nicio deosebire între noi decât numai de temperament, căci numai temperamentul ne poate deosebi mai mult sau mai puţin în privinţa chestiunilor de principiu asupra cărora pretindeţi că sintem de acord. Cum veniţi a pronunţa nişte asemenea cuvinte atât după băncile majorităţii, cât şi după acelea ale miniştrilor? [...]
>
> Apoi când aţi făcut alegerile dintâi, ţara era ameţită, era îngrijată şi nu numai Ţara Românească, dar toată Europa era ameţită şi îngrijată fiindcă echilibrul european se zdrobise, pentru că o putere mare se ridicase ale cărei intenţiuni, tendinţe nu putea să le cunoască. România era tare îngrijată de existenţa sa şi v-a lăsat să faceţi ce aţi voit şi aşa aţi şi făcut, dar cu toate acestea d-voastră tot aveaţi teamă şi aţi întrebuinţat la alegerile dintâi multe ameninţări, multă presiune ca să reuşiţi. [...]
>
> Pe tărâmul pe care v-aţi aruncat, de a inunda colegiile electorale cu ruralii, nu vă poate sprijini nimeni. Chiar d-l Strat a spus cu cuvinte mai deturnate că colegiile rurale, dacă nu sunt o minciună, sunt însă o ficţiune şi a zis că încă mult timp va trebui să treacă până când să ajungem a le putea pune pe aceleaşi linii cu colegiile urbane.
>
> Prin aceasta chiar aţi mărturisit că ministerul, când inundă colegiile electorale cu rurali, nu serveşte un interes de conservaţiune, ci un sistem de democraţie cezariană contra căruia voi fi întotdeauna din toate puterile mele." [OPR, 2016: 113-124]

[3] Ion Strat (1863-1879), primul rector al Univerităţii din Iaşi, senator, deputat şi ministru al Finanţelor şi Cultelor, promotor al liberalismului economic.

BDD-A30207 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:39 UTC)

Exordiul (introducerea) are întotdeauna ca scop captarea atenţiei ascultătorilor. Mijloacele de realizare a *exordium*-ului pot fi: istorisirea, pildele, îndoiala, alegoria etc. În exemplul invocat, acest rol este îndeplinit de adresarea directă către auditoriu, pe care, după cum mărturiseşte demnitarul, nu doreşte să-l provoace sau să-l câştige, ci să-l convingă. Tot în exordiu sunt rostite întrebările-reproş la adresa lui Ioan Strat, ministru căruia îi impută faptul de a nu fi luat atitudine vizavi de corectitudinea alegerilor.

Narațiunea, adică expunerea întâmplărilor trebuie să îndeplinească în discursul oratoric trei exigenţe, şi anume: să fie scurtă, clară şi verosimilă. Exemplul de mai sus prezintă cel puţin două dintre aceste exigenţe, claritatea şi verosimilitatea. Conţinutul naraţiunii este alcătuit din evocări şi întrebări autoadresate cu valoare de reproş care vizează situaţia dificilă în care, din punctul de vedere al demnitarului, a ajuns ţara din pricina conservatorilor.

Confirmația (argumentarea) se referă la dovedirea prin probe sau argumente propriu-zise. Uneori *argumentatio* (Quintilian) este urmată de *refutatio*, adică combaterea unei idei prin contraargumente. Menţionarea erorii pe care au comis-o conservatorii aflaţi la putere pentru a câştiga alegerile, prin „a inunda colegiile electorale cu ruralii" repezintă una dintre confirmaţii, căreia îi urmează combaterea, prin care oratorul loveşte din nou în partidul aflat la putere, folosind propriile arme ale conservatorilor pe care le întoarce împotriva lor, citându-l pe Ioan Strat din nou.

Ultimul element constitutiv al unei construcţii retorice este *perlocuția* (concluzia), care reprezintă un apel adresat auditoriului în vederea accentuării asupra unei decizii. Aceasta are ca scop reamintirea faptelor prin enumeraţie sau regruparea ideilor prin recapitulare. Finalul discursului lui Ion C. Brătianu subliniază abaterea conservatorilor tocmai de la principiile conservatoare şi aderarea la un sistem de „democraţie cezariană", căruia Brătianu i se opune radical.

Exemplificarea de mai sus evidenţiază un model clasic de discurs parlamentar care conţine toate cele patru elemente structurale ale unui discurs oratoric. Menţionăm faptul că păstrarea structurii oratorice clasice caracterizează atât perioada de început a oratoriei parlamentare româneşti, cât şi evoluţia ulterioară a acestui tip de discurs, astfel că în zilele noastre constatăm că structura este de asemenea respectată.

4. Concluzii

Aparteneţa la o *tradiție discursivă* a discursului parlamentar se evidenţiază la nivelul structurii retorice, al înscrierii într-un anumit stil funcţional şi a caracterului preponderent polemic, valabile de-a lungul istoriei parlamentarismului românesc. Cât priveşte limbajul din discursul parlamentar, putem identifica elemente de *tradiție discursivă* prezente în formule tipice de adresare, păstrate până în zilele noastre, dar, în egală măsură, observăm şi cuvinte sau structuri care caracterizează evoluţia limbii la un moment dat şi care definesc acea *competență idiomatică* a vorbitorului. Utilizarea anumitor *tradiții discursive* în acest tip de discurs este motivată de necesităţi funcţionale, ce vizează o anumită rigoare în cadrul protocolului şedinţelor parlamentare. Totodată, remarcăm faptul că istoricitatea limbajului, manifestată prin forme de *tradiție discursivă*, intră în relaţie cu abilitatea creatoare a vorbitorului, întrucât în interiorul tiparelor discursive, precum genurile şi structura de tip retoric, observăm desfăşurări ample ale creativităţii celui de la tribună, al cărui scop este persuadarea receptorului. În plus, acestă îmbinare dintre tradiţie şi creativitate devine mărcă identitară a vorbitorului, care se legitimează astfel prin discurs.

BDD-A30207 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:39 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Aristotel, 2011: Aristotel, *Retorica*, ediţie bilingvă, traducere, studiu introductiv şi index de Maria-Cristina Andrieş. Note şi comentarii de Ştefan-Sebastian Maftei, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold.

Coseriu, 1991 [1977]: Eugenio Coseriu, *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lungüística*, segunda edición revisada, Madrid, Editorial Gredos.

Coşeriu, 1996: *Lingvistica integrală*, interviu cu Eugeniu Coşeriu realizat de Nicolae Saramandu, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române.

Coşeriu, 2000 [1973]: Eugeniu Coşeriu, *Lecţii de lingvistică generală*, traducere din limba spaniolă de Eugenia Bojoga, cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Ed. Arc, Chşinău.

Coşeriu, 2002: Eugeniu Coşeriu, „Limbaj şi politică", în vol. *Identitatea limbii şi literaturii române în perspectiva globalizării*, editat de Ofelia Ichim & Florin-Teodor Olariu, Iaşi, Editura Trinitas, p. 17-40.

Coşeriu, 2009: Eugeniu Coşeriu, *Omul şi limbajul său. Studii de filosofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică generală*, antologie, argument şi note de Dorel Fînaru, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

Dumistrăcel, 2006: Stelian Dumistrăcel, *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcţionale*, Iaşi, Editura Institutul European.

Kabatek, 2005: Johannes Kabatek, *Tradiciones discursivas y cambio lingüístico*, în „Lexis", XXIX (2), p. 151-177, disponibil la adresa: http://www.kabatek.de/discurso.

Kabatek et alii, 2010: Johannes Kabatek, Philipp Obrist, Valentina Vincis: "Clause-linkage techniques as a symptom of *discourse traditions*: methodological issues and evidence from Romance languages", în Heidrun Dorgeloh, Anja Wanner (ed.): *Syntactic Variation and Genre*, Berlin/New York, Mouton De Gruyter, p. 247-275.

Kabatek, 2015: Johannes Kabatek, *Tradiţii discursive. Studii*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Koch, 1988: Peter Koch, "Norm und Sprache", în Jörn Albrecht, Harald Thun, Jens Lüdtke (eds.), *Energeia und Ergon. Studia in Honorem Eugenio Coseriu,* vol. 2, Tübingen, Gunter Narr, p. 327-354.

Meyer, 1993: Michel Meyer, *Questions de rhètorique: langage, raison et séduction*, Paris, Librarie Générale Français.

Milică, 2013: Ioan Milică, *Recursul la argou în discursul parlamentar românesc contemporan*, în „Argotica", nr. 1(2), p. 211-2013.

Oesterreicher, 1997: Wulf Osterreicher, "Zur Fundierung von Diskurstraditionen", în Barbara Frank, Thomas Haye and Doris Tophinke (eds.), *Gattungen mittelalterlicher Schriftlichkeit*, (Script Oralia 99), Tübingen, Gunter Narr, p. 19-41.

Robu, 2015: Adriana Maria Robu, *Discursul publicitar din perspectivă pragmalingvistică*, prefaţă de Rodica Zafiu, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

Sălăvăstru, 2006: Constantin Sălăvăstru, *Mic tratat de oratorie*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

Schlieben-Lange, 1983: Brigitte Schlieben-Lange, *Traditionen des Sprechens. Elemente einer pragmatischen Sprachgeschichtsschreibung*, Stuttgart, Kohlhammer.

Surse:

OPR, 2016: *Oratorie politică românească (1847-1899)*, vol. I, II, III, selecţia textelor, notă asupra ediţiei, comentarii, prezentarea autorilor, indice de nume şi bibliografie generală a temei de Roxana Patraş, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

BDD-A30207 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:52:39 UTC)